

ГРАМАТИКА МІСЦЕВОГО ВІДМІНКА: ФУНКЦІЙНО-ПРЕСКРИПТИВНИЙ АСПЕКТ

У статті розглянуто концепцію іменниково-місцевого відмінка з розкриттям особливостей вияву його форм у лінійно-позиційній реченнєвій структурі, з'ясуванням первинних (і/чи первинної) і вторинних семантико-синтаксичних функцій іменниково-місцевого та встановленням статусу в системі валентнозумовлених внутрішньореченнєвих позицій. Іменниково-місцевий схарактеризовано на загальному тлі реченнєвого простору та реалізації в регулярних синтагмальних моделях, де найближчим (контактним ↔ безпосереднім) елементом постає аналітична синтаксична морфема ↔ прийменник, а опосередкованим — дієслово, іменник та ін. Інвентар аналітичних синтаксичних морфем ↔ прийменників є функційно обмеженим, водночас він семантично незакріплений, що й зумовлює постійне розширення функційного діапазону іменниково-місцевого, зокрема його предикатного навантаження.

Ключові слова: категорія відмінка, іменниково-місцевий відмінок, лінійно-позиційна структура речення, підрядний прислівний синтаксичний зв'язок.

Zahnitko A. P., Zahnitko N. H. Grammar of Local Case: Functional-Prescriptive Aspect. Study of the case category, of its different components, is necessary in the consideration of regularities of the parts of speech classes of nouns, adjectives, pronouns, numerals, as well as in clarifying the specifics of verbal position — valence-motivated and adjacent — and other issues of the sentence organization. The semi-componentness of categorial structure of the case in the Ukrainian language (nominative, genitive, dative, accusative, instrumental, locative, and vocative) does not exhaust the semantic wealth of this category, which constantly attracts attention that is motivated by: 1) intra-morphological loading (flexional intension, interaction with categories of numbers, gender, and so on); 2) intra-rhetorical functional realizations (forms of subordinate adverbial syntactic communication (control in its varieties of strong, semi-strong, weak, formal adjoining, etc.); 3) semantic-syntactic loading (semantic typology of predicates by valence peculiarities, etc.); 4) communicatively-actualized status (initial, absolutely final, post-finals and other manifestations). The topicality of the consideration of the noun-local case is motivated by its weak character in the intra-category consolidation, an active participation in the reduction of substantive semantics, positional blurriness, and at the same time, the presence of a valence-valued nucleus for fixing the actual-spatial semantics of the local case.

The purpose of the study is to establish the formal-grammatical, semantic-syntactic and functional-cognitive status of the local case in the general structure of the grammatical system.

The purpose of the study motivates the need to cope with the foreground tasks: 1) characterize the formal representativeness of the locative noun; 2) qualify the semantic-syntactic load of the locative noun; 3) to find out functional-positional and cognitive-qualitative measure of the locative nouns; 4) determine the capacity of the functional-semantic paradigm of the locative noun; 5) keep track of the linear positional attachment of the locative nouns in the diagnosed models.

The theoretical relevance of the research is determined by an extended interpretation of the locative noun with arguing of its semantic-syntactic definition, linear positional attachment and functional-cognitive motivation. The novelty of the study is qualified with the fact that the locative nouns are considered informally-grammatical, semantic-syntactic, linear-positional and functional-cognitive measurements for the first time. The practical importance of the analysis is outlined by the possibility of its usage during the course of syntax in universities, considering issues of the theory of language.

The study of the locative noun has revealed the functional force and linear-positional consolidation of its primary semantic-syntactic specialized function of static localization with the

support on a formal-grammatical expression, the motivation of the form of control of the subordinate proverbial syntactic connection. Most of the secondary semantic-syntactic functions of the locative noun with corresponding formal-grammatical representations are positionally free (moving) in the intra-sentence structure and are based on the adjoining form (case) of the subordinate verbal syntactic connection.

Establishing the exhaustive volume of the functional-semantic paradigm of the locative noun is possible under the condition of examination of all valence-valued unconditioned implementations. The most functionally loaded is the study of secondary specifications and specializations of the locative noun, with outline of: 1) its linear positional marking (the predominance of background determinants in the initial position and the inter-positional fixing of deterministically-driven realizations of the cause, purpose, etc.); 2) the function-propositional relation within the linear-sentence structure; 3) lexical fastening of the noun component with an analytic syntactic morpheme ↔ preposition, etc. The study of the noun-local in its primary and secondary functions, the diagnosis of the intra-rhetorical position and the parameterization of mobility, as well as the consideration of the text-creation potential of all the components of the functional-semantic paradigm of the noun-local is perspective. This is followed by an analysis of the forms of the locative noun in the functional-semantic space of locality and the disclosure of the directions of the relationship with other similar and / or non-similar entities.

Key words: case category, noun-local case, linear-positional sentence structure, subordinate adverbial syntactic connection.

Відмінок належить до особливих категорій міжрівневого статусу [8, с. 45-54]. Маючи найповніше формальне вираження, він є категорією морфологічною, а реалізуючись у відповідних синтаксичних позиціях — категорією синтаксичною. З оперттям на синтаксичні спеціалізації відмінка індексований семантично, що й відбиває його морфолого-синтаксично-семантичний характер. Відмінок пов'язаний із синтаксисом, вказуючи на функційно-реченнєвий статус відповідної форми. Не менш значущою постає участь відмінків у вираженні семантичних відношень [6, с. 19-54; 8, с. 45-61 і далі; 9, с. 14-28 і далі; 10, с. 101-127 і далі]. За твердженням П. Аркадьєва, який покликається на «Всесвітній атлас мовних структур» [22], відмінки мають формальне й семантичне навантаження у двох третиinah мов і мовних сімей [1]. Відмінок у його категорійному статусі є досить широко аналізованим і досліджуваним. Він може конкурувати за актуалізованістю студіювання з морфологічною — синтаксичною — функційно-комунікативною категорією виду дієслова (ширше — аспектуальності). Не кожній категорії присвячено окрему енциклопедію [23], не кажучи уже про наукові студіювання (І. Р. Вихованець [4] та ін. [8; 9; 10]), підручники, навчальні посібники [24]. Дослідження категорії відмінка, тих чи тих її складників є необхідним у розгляді закономірностей частиномовних класів іменникових, прикметникових, займенникових, числівникових слів, а також у з'ясуванні специфіки дієслівного оточення — валентнозумовленого й прилеглого — та інших питань реченнєвої організації. Семикомпонентність категорійної структури відмінка в українській мові (називний, родовий, давальний, знахідний, орудний, місцевий, ключний) аж ніяк не вичерпує семантичного багатства цієї категорії, що постійно притягує до себе увагу, що мотивовано: 1) внутрішньоморфологічним навантаженням (флексійна насиченість,

взаємодія з категоріями числа, роду і под.); 2) внутрішньореченневими функційними реалізаціями (форми підрядного прислівного синтаксично- зв'язку (керування в його різновидах сильного, напівсильного, слабкого, відмінкове прилягання і т. ін.); 3) семантико-синтаксичних навантажень (семантична типологія предикатів за валентними особливостями та ін.); 4) комунікативно-актуалізованим статусом (ініціальні, абсолютно фінальні, постфінальні та інші реалізації). До цього прилягають питання міжчастини- номовної міжкатегорійної взаємодії з регулярними моделями транспозиції, де категорійні форми відмінка мають особливий статус, пізнаваний у переформатуванні форм синтаксичних зв'язків, витворенні особливих площин функційної еквівалентності, аналоговості, узусної й окаянональної реалізації вторинних частини- номовних сем. Не менш істотним постає розгляд окремих відмінкових форм, їхнього статусу, з одного боку, у загальновідмінковій системі, а з другого, – студіювання функційного діапазону таких відмінкових форм, встановлення їх лінійного внутрішньореченневого закріплення, взаємодії з іншими відмінковими формами, з'ясування цілісності, фрагментарності їх функційно-семантичної парадигми. У цьому розрізі актуальність розгляду іменниково-місцевого відмінка мотивована його слабким характером внутрішньокатегорійного закріплення, активною участю в редукції субстантивної семантики, позиційною розмитістю, і водночас наявністю валентновизначуваного ядра усталення власне-просторової семантики місцевого відмінка [6, с. 237–241].

Метою дослідження є встановлення формально-граматичного, семантико-синтаксичного та функційно-когнітивного статусу місцевого відмінка в загальній структурі граматичного ладу.

Мета студіювання мотивує необхідність розв'язання актуалізованих завдань: 1) схарактеризувати формальну репрезентативність іменникового місцевого; 2) скваліфікувати семантико-синтаксичне навантаження іменникового місцевого; 3) з'ясувати функційно-позиційний та когнітивно-кваліфікативний виміри іменникового місцевого; 4) визначити емність функційно-семантичної парадигми іменникового місцевого; 5) простежити лінійно-позиційне закріплення іменникового місцевого в діагностованих моделях.

Теоретичне значення дослідження мотивоване розширенням тлумаченням іменникового місцевого з обґрунтуванням його семантико-синтаксичного визначування, лінійно-позиційного закріплення та функційно-когнітивного мотивованості. Новизна студіювання скваліфікована тим, що вперше іменниковий місцевий розглянуто у формально-граматичному, семантико-синтаксичному, лінійно-позиційному та функційно-когнітивному вимірах. Практичне значення аналізу окреслене можливістю його використання у вищівському курсі синтаксису, розгляді питань теорії мови.

У загальнокатегорійному просторі іменникового відмінка місцевий постає своєрідним через наявність розширеного тла морфологічної репрезентації: **-i** (чол. рід: *клені, столі, ясені/дідусі, митці, родичі*; жін. рід: *верфі, газеті, липі/бабусі, матері, учительці*; середн. рід: *полі, озери, роздоріжжі, селі/маляті, теляті, ягняті*), **-y(ю)** (чол. рід: *горбику, снігу/конику, татку*; середн.

рід: *видовиську, війську, горнятку, сонечку*); **-ові (-еві, -єві)** (чол. рід: *вовкові, дідусеві, козакові*; середн. рід: *дитяткові, теляткові*). В окремих із таких формально-граматичних реалізацій відмінкова флексія місцевого постає омонімічною з іншими відмінками, пор. **-і** в жіночому роді омонімічна – давальним (*верфі, газеті, липі/бабусі, матері, учительці*); **-y(ю)** та **-ові (-еві, -єві)** в чоловічому – з давальним та ін. Водночас іменниковий місцевий має розвинуту варіативність. У правописній практиці констатовано, наприклад, що з прийменниками **по** деякі іменники набувають варіантних закінчень **-y (-ю)** та **-i (-ї)**: **по дубу – по дубі, по Дніпрі – по Дніпрі, по місту – по місті, по обліччю – по обліччі, по озеру – по озері, по селі – по селі, по навчанню – по навчанні**; для позначення часу вживається лише закінчення **-i(-ї)**: **по закінченні, по обіді**; але зрідка **по вчорі і по вчорі, по завершенні і по завершенню, по закінченні і по закінченню, по здійсненні і по здійсненню**, а з прийменниками **в (у)** деякі іменники також набувають варіантних закінчень **-y (-ю)** та **-i (-ї)**: **употязу – употязі** [15]. Особливо динамічно постає прийменникова варіативність в іменників чоловічого роду, оскільки окремі з іменників-назв осіб, ужиті з прийменниками **на, у (в), по, при**, мають три варіанти закінчень: **-ові / -y (-ю) / -i (-ї)** – у твердій групі, а в м'якій і мішаній групах – **-еві (-єві), -ю, -i (-ї)**: **на, у(в), по, при капітанові, капітану, капітані; на, у(в), по, при прем'єр-міністрові, прем'єр-міністру, прем'єр-міністрі; на, у(в), по, при професорові, професору, професорі; на, у(в), по, при студентові, студенту, студенті; на, у(в), по, при учителеві, учителю, учителі; на, у(в), по, при носіїві, носію, носії; на, у(в), по, при небожеві, небожу, небожі; на, у(в), по, при товаришеві, товаришу, товариші; на, у(в), по, при читачеві, читачу, читачі**.

Місцевий відмінок має особливий статус у граматичному ладі української та інших слов'янських мов із його надзвичайно розмаїтим виміром різних засобів вираження тих чи тих значень. Розгляд його семантики через призму встановлення інвентаря реалізації студіювало багато дослідників (М. Всеволодова [5], О. Бондарко, Н. Слюсарева, Є. Тимченко та ін.), що й дало змогу визначити особливості структурування різних функційно-семантичних полів та функційно-семантичних категорій (аспектуальності, темпоральності, модальності, персональності, становості, суб'єктності, об'єктності, локативності та ін.). Не менш значущими постають дослідження, зорієнтовані на з'ясування функцій певної форми, кінцевим результатом чого є окреслення наповнюваності різною семантикою тієї чи тієї форми, у якій ієрархічно верхинним постає її інваріантне значення, а варіантні – структуровані відповідно до виявленої семантики. Усі вторинні значення є периферійними у такій парадигмі, яку кваліфікують як функційно-семантичну.

Для місцевого відмінка основним є значення простору, чим, власне, й мотивована його назва в українській граматичній науці. За виявом семантики назвав студіювання про особливості позначення простору іменниково-відмінковими формами Є. Тимченко [14]. У російській лінгвістиці загальне розуміння про місцевий означають 'предложный', диференціюючи в ньому 'местный' із його функцією вказівки на місце дії чи її час та з'ясувальний із функцією об'єкта. Одним із етапних студіювань іменникового місцевого постало фундаментальне дослідження Є. Тимченка, який аналізує його з

опертям на функційно-локативну семантику з виділенням вираження її безприменниковими [14, с. 1-7] та применниковими [14, с. 7-63] відмінковими формами, а в межах останніх студіює регулярність/нерегулярність прийменників *в(у)* [14, с. 8-33], *на* [14, с. 33-49], *о, об* [14, с. 49-55], *по* [14, с. 55-60], *при* [14, с. 61-63] та *попри* [14, с. 63]. Аналіз кожного прийменника ґрунтовано на частинімовному вираженні стрижневого компонента, що й зумовлює виділення іменникового прийменниково-місцевого при дієсловах, речівниках, прикметниках, кваліфікуванні його залежності. Вихідним значенням іменниково-місцевого Є. Тимченко вважає просторове, що є цілком коректним із погляду диференціювання субстанційних і предикатних знаків. Перші знаки постають визначальними в категоризації об'єктивної дійсності. Основним у розгляді іменникового прийменниково-місцевого є діагностування регулярності сполучення з відповідними стрижневими лексемами. Так, місцевий із прийменником *в (у)* окреслює місце реалізації дії/стану і, на погляд Є. Тимченка, сполучається з перехідними й неперехідними дієсловами: *Зараз я сиджу на терасі* (С. Андрухович); *Зараз я бачу на терасі знайомого* (С. Андрухович). В обох випадках зреалізовано місцевий субстанційно-просторовий, але в першому (*Зараз я сиджу на терасі*) він постає валентнозумовленим і маркований прямим підпорядкуванням предикатно-дієслівній лексемі, перебуваючи в синтаксично-прислівній залежності з нею у формі відмінкового прилягання. Натомість у другому (*Зараз я бачу на терасі знайомого*) іменниково-місцевий, реалізуючи семантику просторовості, є валентно незумовленим, окреслює окрему пропозицію. У таких і подібних випадках просторовий актант (в українській традиції – аргумент) є регулярним та обов'язковим, оскільки всі події відбуваються в просторі (за А. Мустайоки [11]).

Ядро іменниково-місцевого відмінка становлять локативні аргументи на позначення статичної локалізації, наявність яких у реченнєвій структурі валентно зумовлюють дієслівні предикати з їх правобічним виявом синтаксичної позиції субстанційного локатива: *Чому вона любить сидіти на підвіконні?* (С. Андрухович); *Він примушував себе нерухомо лежати на постелі* (О. Бердник); *Він утопився в ямі, й ще хтось утопився* (Є. Гуцало); *За такої погоди всі вартові на фортєчних мурах напевно поховалися в свої будки* (О. Авраменко); *Жила в селі родина* (В. Лис). Динамічна локалізація найближче розташована до первинної функції іменниково-місцевого і становить перехідну площину між первинною (первинними) і вторинними функціями: *Попід садком річка широко в берегах іде* (Марко Вовчок); *Тутка-во йди по мосту і по стежці, — скерував він Луку* (С. Андрухович).

Аналізуючи статус іменниково-місцевого відмінка, потрібно зазначити розгорнуті студіювання класифікації засобів вираження локації в дослідженнях М. Всеволодової, Є. Владимирського [5], Є. Блажева [2, с. 87-92], М. Юрковського [17, с. 43-54], Г. Фрейдгофа (Freidhof) [19], а також у [20]. Засоби локації в теоретичному й зіставному аспектах аналізовані В. Бельдюшкіним (Bel'djuškin) [18, р. 118-168], В. Плунгяном [12, с. 225-233], О. Сльозкіною [13, с. 548-553], П. Сгаллом (Sgall) [21, р. 101-132] та ін. За А. Мустайоки, місце може поставати прозорим специфікатором [11, с. 340]. Актуальним є диференціювання валентнозумовленого субстанційного локалізатора й

конкретизованого локативного специфікатора, який у своєму функційному вияві охоплює обидва статуси. Перший є функційно закріплений (окреслює обставинно-детермінантний параметр дії), семантично мотивований (визначуваний семантикою дієслова-предиката) і позиційно маркований (виявлюваний у дієслівно-предикатній постпозиції) у внутрішньореченнєвій структурі. Одним із засобів вираження такого валентнозумовленого актанта (\leftrightarrow аргумента) є форма іменниково-місцевого відмінка, що реалізується здебільшого аналітично (РрерN_с). Одним із елементів такої синтаксеми є прийменники \leftrightarrow аналітичні синтаксичні морфеми [3] на зразок *в (у), на, по* та ін., пор.: *Запрягли вони коні і поїхали по дорозі* (В. Дрозд); *Надбали в лісі залишений людьми дім* (В. Дрозд); *Зоддалеки гора Княжа — як бурий ведмідь превеликий, що розлігся на березі ріки* (Є. Гуцало). Розглядаючи особливості посереднього прийменникового керування, Ю. Шевельов констатує, що перебування або діяння в певному місці показують прийменники, з-поміж яких він виокремлює *по* «з місцевим і особливо *в(у)* і *на* з місцевим» [16, с. 212-213]: *Пригадую, як ми, діти, зламували на Івана Купала гильце, прикрашали його стрічками, стружками, паперовими квітами, як ходили з тим гильцем по вулиці, співали пісень тремтячими голосами* (В. Дрозд); *Він усівся в березі, на трухлявім днищі перевернутого ще дідом Якимом човна і довго слухав перегуки жаб* (Є. Гуцало); *Вранці виходили на город, і те поламане гильце з паперовими прикрасами, вже зів'яле, похнюплено лежало на грядці* (Є. Гуцало). Автор далі уточнює: «Прийменники *в* і *на* в цьому значенні близькі один до одного, і не завжди їх уживання можна укласти в чіткі правила. Загальна тенденція — позначати прийменником на перебування не в середині, а на поверхні, а далі — відкритіші простори, а також місце перебування, окреслене через внутрішній зміст того, що в ньому відбувається. Тому маємо *на майдані, на вулиці*, але *в провулку, в куточках, на Угорщині, на Україні*, але *в Грузії, на Кавказі; на курсах*, але *в університеті*, проте *на полі і в полі, на селі і в селі*» [16, с. 212-213]. У міркуваннях А. Мустайоки [11] відчутним є переук із думками Ю. Шевельова, оскільки, на його думку, «Хоча ми говоримо *на почте* чи *на заводі*, метаприменником у цьому разі можна вважати применник «В». Але визначення межі між «В» і «НА» досить утруднено. Наявні очевидні випадки, особливо такі, які допускають при собі обидві металеми з диференціюванням в значенні (наприклад, «шкаф», «чемодан», «озеро»). <..> Існує <..> чимало понять, які не співвідносяться ні з однією з цих металеми, наприклад: «улиця», «ряд»» [11, с. 241].

Специфікатор місця \leftrightarrow локації є валентно незумовлений, позиційно незакріплений у лінійній структурі, семантично ширший у діапазоні, охоплює ємний потенціал синтагмальносполучувальних інтенцій — від дієслів екзистенції, мислення, почуття та ін. до лексем на позначення стану, емоції й под.: *Згодом на узліссі запалало багаття* (А. Дімаров); *А на зораному полі хоча б тобі бур'янина!* (А. Дімаров); *А вдова — як билина при дорозі: хто іде, той і скубне* (В. Дрозд).

Вторинними функціями іменниково-місцевого є: 1) фоново-темпоральна (позначення конкретно не визначеного відрізка часу або відрізка часу, протягом якого відбувається подія) семантика: *Оплатимо рахунок*

у крамниці, а про квартиру будемо думати **на тому тижні** (В. Василевська); — *Ви не знаєте мене, хоч були присутні при нашій «дискусії» з Мілером. Пригадуєте, що в 1767 році на одному зі засідань у Грановитій палаті* (Р. Іваничук); 2) значення інструменту ↔ способу переміщення: *Недавно Дана поїхала кататися на машині по околицях* (О. Авраменко); 3) семантика детермінантної зумовленості: а) умови: *Подейкували, що навіть віце-губернатор інкогніто, переодягнутий у цивільне, тишком завітав якось до баби вивідати, хто саме стоїть йому на перешкоді до дальшої адміністративної кар'єри* (Б. Антоненко-Давидович); б) мети: *Ті, що стояли біля хати на чатах, були невмолимі* (М. Андрусак); в) супровідності: *Тарас нальоту вхопив кашкета і зник, як у воду* (С. Васильченко) та ін. До цього потрібно додати й різноманітні детермінантно-характеризувальні функції, до яких належать функції: а) обмежування: *Якось Бедаліс надміру розпустив язика, так пан герцог замкнув його в підземеллі і протримав там два тижні на хлібі й воді* (Б. Антоненко-Давидович); б) атрибутивної кваліфікації: *Там, у темному мішку, буде каша у горщику, і повидло, і млинці, і куліш на молоці, і перепічка духмяна, і дитина неслухняна* (І. Андрусак); *Дома була одна стара лапландка, вона смажила при світлі лійового каганця рибу* (Г. Андерсен, перекл. О. Іваненко); в) кількісного обмежування і/чи власне-кількісної характеристики: *На висоті двохсот кілометрів наші інфрачервоні датчики запеленгували два рухомі об'єкти, чії траєкторії точно перетиналися з траєкторією станції* (О. Авраменко, В. Авраменко) і под. Загальна кількість вторинних функцій іменниково-місцевого досить ємна, що відображає багатство його функційно-семантичної парадигми. Вторинні функції іменниково-місцевого здебільшого постають предикатними. Такі форми позначають окрему пропозицію, що співвідноситься з основною — визначальною — пропозицією в лінійно-позиційній реченнєвій структурі. До вторинних також належать: а) об'єктна функція, яку реалізує валентнонезумовлена позиція іменниково-місцевого: *Він служив ченцем у Києво-Печерській Лаврі. Знався на історії, філософії, краснописьменстві* (Д. Білий); б) суб'єктна функція, виявлювана через згорнуту пропозицію у формі й валентнонезумовленого іменниково-місцевого: *Хіба що син, котрий у суміжній кімнаті готував тоді домашні завдання, міг прислухатись до їхньої розмови й розповісти потім у школі* (Б. Антоненко-Давидович); в) інструментальна функція, що репрезентована формою валентнонезумовленого іменниково-місцевого: *Коли я розповідав, як мордують тих свиней - пам'ятаєш, ми бачили по телевізору, — вона мало не знепритомніла* (С. Андрухович); *Треба сказати, що все життя я боявся висоти, хоча вперто з ти боровся і для того стрибав з парашутом, літав на літаках* (М. Трублаїні). Вторинні функції іменниково-місцевого можуть перехрещуватися, що є наслідком накладання вторинної лінійно-реченнєвої позиції та первинної валентнонезумовленої позиції: *Пам'ятаю, яке велике враження справила, не тільки на нас студентів а й на досвідчених лікарів-хірургів, рідкісна тоді операція на серці з приводу ножового поранення* (Н. Колосок, А. Пелешук), де наявний синкретизм атрибутивності (операція (яка?) на серці) й об'єктності (оперувати (на чому?) на серці).

Дослідження іменниково-місцевого виявило функційну силу й лінійно-позиційне закріплення його первинної семантико-синтаксичної спеціалізованої функції статичної локалізованості з опертям на формально-граматичний вияв, мотивованість формою керування підрядного прислівного синтаксичного зв'язку. Більшість вторинних семантико-синтаксичних функцій іменниково-місцевого з відповідною формально-граматичною репрезентацією є позиційно вільними (рухомими) у внутрішньореченнєвій структурі та ґрунтовані на формі прилягання (відмінкового) підрядного прислівного синтаксичного зв'язку. Їх наявність у реченні постає діагностувальним показником семантичної складності речення, що мотивує необхідність встановлення співвідношення таких пропозицій — первинної та вторинної — вести їх обчислення і т. ін.

Встановлення вичерпного обсягу функційно-семантичної парадигми іменниково-місцевого можливе за умови обстеження усіх валентнонезумовлених і валентнонезумовлених його реалізацій. Найбільш функційно навантаженим постає дослідження вторинних специфікацій і спеціалізацій іменниково-місцевого з окресленням: 1) його лінійно-позиційного маркування (переважання фоново-детермінантних виявів в ініціалній позиції та інтерпозиційне закріплення детермінантно-зумовлених реалізацій причини, мети і под.); 2) функційно-пропозиційного співвідношення в межах лінійно реченнєвої структури; 3) лексичного закріплення іменникового компонента із аналітичною синтаксичною морфемою ↔ прийменником та ін. Перспективним є студювання іменниково-місцевого в його первинних і вторинних функціях, діагностування внутрішньореченнєвої позиції і параметризування рухомості, а також розгляд текстотвірного потенціалу усіх складників функційно-семантичної парадигми іменниково-місцевого. До цього прилягає аналіз форм іменниково-місцевого у функційно-семантичному просторі локативності та розкриття напрямів співвідношення з іншими їм подібними і/чи неподібними утвореннями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аркадьєв П. М. Падежи в языках мира. URL: http://inslav.ru/images/stories/people/arkadiev/Arkadiev_case_llsh08.pdf.
2. Блажев Е. И. Употребление конструкций направления и места в современном русском языке. Sofia: Narodnaprosвета, 1975.
3. Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови. Київ: Наукова думка, 1980. 232 с.
4. Вихованець І. Р. Система відмінків української мови. Київ: Наукова думка, 1987. 232 с.
5. Всеволодова М В., Владимирский Е. Ю. Способы выражения пространственных отношений в современном русском языке. Москва: Русский язык, 1982. 262 с.
6. Загнітко А. П. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк «ВКФ «БАО», 2011. 992 с.
7. Ибрагимова В. Л. Глаголы пространственной локализации в современном русском языке: дис. ... докт. филол. наук. Екатеринбург: Уральский государственный университет имени А.М. Горького, 1994. 423 с.
8. Костусяк Н. М. Структура міжрівневих категорій сучасної української мови. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 452 с.
9. Масицька Т. Є. Типологія семантико-синтаксичних реченнєвих залежностей. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2016. 416 с.
10. Межов О. Г. Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць. Луцьк: Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 464 с.
11. Мустайоки А.

Теория функционального синтаксиса. От семантических структур к языковым средствам. Москва: Языки славянской культуры, 2006. 512 с. 12. **Плунгян В. А.** К типологии глагольной ориентации. *Логический анализ языка: Языки динамического мира* / Отв. ред. Н.Д. Арутюнова, И.Б. Шатуновский. Дубна: Международный университет природы, общества и человека, 1999. С. 205-223. 13. **Слезкина О. Ю.** О классификации пространственных отношений (на материале турецкого, английского и русского языков в многоязычной системе машинного перевода). *Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии*: Труды международной конференции Диалог 2004. Москва: Наука, 2004. С. 548-553. 14. **Тимченко Є.** Льокатив в українській мові (з української складні). – Київ: З друкарні видавництва «Червоний Шлях», 1925. 71 с. (URL: <https://zbruc.eu/node/57965> (18.03.2018)). 15. **Український** правопис. Київ: Наукова думка, 1998. 211 с. 16. **Шевельов Ю.** Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947-1953 pp.). Київ: Темпора, 2012. 662 с. 17. **Юрковський М.** Пространственные оппозиции предложно-падежной конструкции. *Linguistica Silesiana* 1. Katowice, 1975. С. 43-54. 18. **Bel'duškin V. S., Balkina N. V., Gibbons I., Botvina G.I., Kormišaeva T.M.** Adverbial Relations in Russian and Their English Equivalents. Москва: Русский язык, 1988. 341 pp. 19. **Freidhof G.** Kasusgrammatik und lokaler Ausdruck im Russischen. München: Otto Sagner, 1975. 365 S. 20. **Russischem Spiegel** des Deutschen (eine Einführung in den russisch-deutschen und deutsch-russischen Sprachvergleich) / Hrsg. W. Gladrow. Leipzig: VEB Verlag Enzyklopädie, 1989. 415 S. 21. **Sgall P., Nebeský L., Goralšíková A., Hajičová E.A.** Functional Approach to Syntax (in Generative Description of Language). N.Y.: American Elsevier, 1969. 401 pp. 22. **World Atlas** of Language Structures, ed. by M. Haspelmath et al. Oxford: Oxford University Press, 2005. URL: <http://wals.info/>. 23. **Blake B.J.** Case. Cambridge: Cambridge University Press. 1st ed. 1994, 2nd ed. 2001 (**Online publication date:** June 2012. URL: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139164894>). 24. **The Oxford Handbook of Case**, ed. by A. Malchukov, A. Spencer. Oxford: Oxford University Press, 2009. 297 pp.

Загнітко Анатолій Панасович – член-кореспондент Національної академії наук України, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології; Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вул. Шістсотріччя, 21, м. Вінниця, 21021, Україна.

Tel. +380502327802;

E-mail: a.zagnitko@donnu.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0001-7398-6091>

Zagnitko Anatolii Panasovych – Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of General and Applied Linguistics and Slavic Philology; Vasyl Stus Donetsk National University, Str. Sixteenth, 21, Vinnytsya, 21021, Ukraine.

Загнітко Надія Геннадіївна – кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології; Донецький національний університет імені Василя Стуса; вул. Шістсотріччя, 21, м. Вінниця, 21021, Україна.

Tel. +380502327802;

E-mail: n.zagnitko@donnu.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0001-7398-6092>

Zagnitko Nadiya Hennadiyivna – Ph.D in Philology, Senior Researcher of the Department of General and Applied Linguistics and Slavic Philology; Vasyl Stus Donetsk National University; Six hundredth Str., 21, Vinnytsya, 21021, Ukraine.